«Ό Γκάτσος μέ τά τραγούδια θάρρος σέ πολλούς»

Media:	ΕΣΤΙΑ	**Page:**	1,25	**Published at:**	20-10-2024
Author:		**Surface:**	1820.9 cm²	**Circulation:**	1080
Subjects:					

ΑΓΑΘΗ ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑ

«Ό Γκάτσος μέ τά τραγούδια του κατάφερε νά δώσει θάρρος σέ πολλούς»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ
στήν **ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Σελ. 25

ΑΓΑΘΗ ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑ

«Ό Γκάτσος μέ τά τραγούδια του κατάφερε νά παρηγορήσει καί νά δώσει θάρρος σέ πολλούς»

Βαδίζοντας μέ συνέπεια στά χνάρια τοῦ συντρόφου της ἐπί 17 χρόνια, ἡ καταξιωμένη στιχουργός, συγγραφέας καί μεταφράστρια βραβεύθηκε γιά τήν συνεισφορά της στήν ἀνάδειξη ἰσπανόφωνων λογοτεχνῶν στήν Ἑλλάδα. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτήν μίλησε στήν «ΕτΚ», μεταξύ ἄλλων καί γιά τόν Γκάτσο, τό ἔργο τοῦ ὁποίου κληρονόμησε καί ἐπιμελεῖται ἐκδοτικά

Συνεντευξις στήν Κατερινα Λυμπεροπουλου

Τριάντα τρία χρόνια μετά τήν ἀναγόρευση τοῦ Νίκου Γκάτσου σέ Ἀντεπιστέλλον Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βαρκελώνης, γιά τήν συμβολή του στήν προώθηση τῆς ἰσπανικῆς λογοτεχνίας, καθ' ὅτι ἀνέδειξε μέ προσήλωση τόν ἰσπανικό πολιτισμό στήν χώρα μας, ἡ γυναῖκα μέ τήν ὁποία συνέδεσε σχεδόν τίς δύο τελευταῖες δεκαετίες τῆς ζωῆς του, Ἀγαθή Δημητρούκα, ἀναγορεύθηκε, μέ τήν σειρά της, στίς 15 Ὀκτωβρίου 2024 Ἀντεπιστέλλον Μέλος τῆς Ἱσπανοαμερικανικῆς Ἀκαδημίας Καλῶν Γραμμάτων Μαδρίτης. Μέ ἀφορμή τήν τιμή αὐτήν, ἡ σύντροφος τοῦ ποιητῆ τῆς «Ἀμοργοῦ» καί στιχουργοῦ πού κατάργησε συχνά τά ὅρια ποίησης καί στιχουργίας, μᾶς μιλᾶ, μεταξύ ἄλλων, γιά τό ἀποτύπωμα πού ἄφησε συλλογικά καί προσωπικά στήν ἴδια, ἀλλά καί γιά τό κόστος τῆς διαχείρισης αὐτῆς τῆς πνευματικῆς περιουσίας μέ τά ἰσχύοντα δεδομένα στήν χώρα μας.

► *Κυρία Δημητρούκα, μέ τί αἰσθήματα ὑποδεχθήκατε ἐντός σας τήν ἀναγόρευσή σας;*

Κυρία Λυμπεροπούλου, καί ἐντός μου καί ἐκτός μου, καί γύρω μου θά μποροῦσα νά πῶ, ἀφοῦ τά αἰσθήματά μου τά μοιράζονται καί οἱ φίλοι μου, αὐτήν τήν τόσο ἰδιαίτερη τιμή τήν ὑποδέχτηκα μέ παιδική χαρά καί γεροντική εὐθύνη.

► *Ποιοί εἶναι οἱ συνάδελφοί σας, ποιητές ἀπό τήν Λατινική Ἀμερική, πού πλαισίωσαν τήν ἐκδήλωση τῆς ἀναγόρευσῆς σας καί ποιό τό θέμα τοῦ σχετικοῦ δου Διεθνοῦς Συνεδρίου τοῦ ΕΚΠΑ γιά τήν Ἱσπανία καί τήν Λατινική Ἀμερική (16-18/10/24) στό ὁποῖο συμμετεῖχαν; Τί σηματοδοτοῦν αὐτές οἱ συμμετοχές σέ αὐτήν τήν σημαντική στιγμή γιά ἐσᾶς;*

Πολλές ἐρωτήσεις μαζί. Οἱ ποιητές ἀπό τήν Λατινική Ἀμερική εἶναι ὁ Ἀργεντινός Γκιγέρμο Πιλία, πρόεδρος τῆς Ἱσπανοαμερικανικῆς Ἀκαδημίας, ὁ Χιλιανός Ἄντρες Μοράλες, ἡ Ἀργεντινή Ἀντζελα Τζεντίλε, τακτικό μέλος τῆς ἴδιας Ἀκαδημίας καί φιλέλληνας, πού συνεργάζεται σταθερά μέ τήν Ἑλληνική Κοινότητα Ἀργεντινῆς, καί οἱ Κολομβιανοί Μπέρτα Λουσία Ἐστράδα καί Φρέδυ Γεσσέδ. Ὑπεύθυνη καθηγήτρια τοῦ Συνεδρίου τοῦ Τμήματος Ἱσπανικῶν Σπουδῶν τοῦ ΕΚΠΑ ἦταν ἡ κ. Βικτωρία Κρητικοῦ, ἡ ὁποία μέ κάλεσε ὡς μεταφράστρια ποιημάτων τῶν ὡς ἄνω ποιητῶν καί τοῦ Περουβιανοῦ Χάρολδ Ἄλβα, καθώς καί ἄλλων πού συμμετεῖχαν διαδικτυακά, ὅπως ὁ ἐπίσης Περουβιανός Νίλτον Σαντιάγο, ὁ Βενεζουελάνος Ἀλεξάντρο Ὀλιβέρος, οἱ Ἀργεντινοί Ντανιέλ Καλαμπρέζε καί Χόρχε Μποκανέρα, πού τό βιβλίο του «Τά μάτια τοῦ λόγου» κυκλοφορεῖ ἀπό τίς ἐκδόσεις «Τόπος» σέ μετάφρασή μου, καί ὁ Κολομβιανός Ἀρμάντο Ρομέρο, πού τό βιβλίο του «Τό χρῶμα τοῦ Αἰγαίου» μόλις κυκλοφόρησε καί αὐτό ἀπό τόν «Τόπο» καί σέ μετάφρασή μου. Ἐπίσης ὁ Λεονέλ Πλάσας Μεντιέτα, πού τό βιβλίο του «Ἡ μυρωδιά τῆς σκόνης» τό μεταφράζω, γιά νά εἶναι δεύτερο στήν σειρά «Βάλε τόν ἥλιο σύνορο», πού ἐπιμελοῦμαι στίς ἐκδόσεις «Πατάκη».

Οἱ συμμετοχές αὐτές δέν σηματοδοτοῦν, ἐπιβεβαιώνουν τήν ἀλληλοεκτίμηση καί τήν φιλία πού προέκυψε χάρη στήν ὀγκώδη ἀνθολογία πού ἑτοιμάζω τά τρία τελευταῖα χρόνια μέ ποιητές ἐν ζωῇ ἀπό τήν Λατινική Ἀμερική καί τήν Καραϊβική, καί ἡ ὁποία θά κυκλοφορήσει ἀπό τίς ἐκδόσεις «Πατάκη» στίς ἀρχές Μαρτίου 2025, μέ τίτλο τόν περίφημο στίχο τοῦ Ἐγγονόπουλου «Μπολιβάρ, εἶσαι ὡραῖος σάν Ἕλληνας».

► *Παραδίδετε σεμινάρια στιχουργικῆς καί μετάφρασης στήν «Ἀνοιχτή Τέχνη». Ποιό τό προφίλ τοῦ κοινοῦ στό ὁποῖο ἀπευθύνεστε; Ὑπάρχει ἔντονο ἐνδιαφέρον ἀπό τίς νεώτερες γενιές νά στραφοῦν στήν ποίηση καί τήν μετάφραση;*

Ἀπευθύνομαι σέ ὅποιον ἔχει ἀληθινό ἐνδιαφέρον νά μάθει κάτι παραπάνω γιά τό πῶς νά γράφει στίχους στά ἑλληνικά ἢ νά μεταφράζει, κυρίως λογοτεχνία, ἀπό τά ἰσπανικά. Οἱ νεώτερες γενιές ἐνδιαφέρονται γιά ἄλλα πράγματα, καί μέ τό δίκιο τους. Οὔτε ἡ ποίηση οὔτε ἡ μετάφραση θά τούς ἐξασφαλίσουν ἄμεσα τά πρός τό ζῆν.

► *Δέν μπορῶ νά ἀποφύγω τόν πειρασμό νά μοῦ μιλήσετε γιά τήν πρώτη σας γνωριμία μέ τόν Γκάτσο. Ἦταν τό '74 ὅταν τοῦ τηλεφωνήσατε δειλά-δειλά ἀπό τό χωριό σας, τό Πεντάλοφο Αἰτωτολοακαρνανίας, γιά νά τοῦ ἐκφράσετε τόν θαυμασμό σας. Κι ἐκεῖνος, λίγο ἀργότερα, κατέβηκε στό Μεσολόγγι γιά τά γενέθλιά σας, χωρίς νά σᾶς ἔχει γνωρίσει ἀπό κοντά... Τί ἐντόπισε σέ αὐτό τό 17χρονο κορίτσι γιά νά κάνει αὐτήν τήν κίνηση;*

Φαντάζομαι ὅτι τοῦ θύμισα τά παιδικά του χρόνια. Παρ' ὅτι εἴχαμε σχεδόν μισό αἰῶνα διαφορά, ἦταν σάν νά ἤμασταν συνομήλικοι στήν παιδική μας ἡλικία μέ παρόμοιο βίο.

ΠΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

► *Ἔκτοτε συνδεθήκατε μέχρι τό 1992, πού ἔφυγε ἀπό τήν ζωή. Ἡ οἰκονομία λόγου ἦταν ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα μαθήματα πού πήρατε στό πλευρό του; Σέ τί βαθμό ὡρμάζει καί ἀλλάζει ἕναν ἄνθρωπο ἡ συνύπαρξη μέ μιά τέτοια φυσιογνωμία;*

Κοιτᾶχτε, γιά τήν ἡλικία πού εἶχα τότε, θά μιλοῦσα περισσότερο γιά εὐπλαστότητα καί διαμόρφωση. Ὅσο γιά τήν οἰκονομία τοῦ λόγου πού ἔμαθα ἀπό τόν Γκάτσο, καλύτερα νά εἶχα μάθει τήν οἰκονομία τοῦ χρήματος καί νά μποροῦσα νά ἀντιμετωπίζω τήν καθημερινότητά μου καλύτερα. Ἀλλά σέ αὐτό ἴσχυσε τό «μ' ὁποιον δάσκαλο καθίσεις, τά ἴδια γράμματα θά μάθεις».

► *Κυρία Δημητρούκα, ὡς κληρονόμος τοῦ Νίκου Γκάτσου καί ἐπιμελήτρια τοῦ ἔργου του, ἔχετε «ἀποζημιωθεῖ» οἰκονομικά γιά τό πολυδιάστατο ἔργο σας;*

Θέγετε ἕνα θέμα στό ὁποῖο ὀφεῖλω νά ἀπαντήσω μέ προσοχή, γιατί ὁ κόσμος ἀκούει γιά πνευματικά δικαιώματα καί, λόγῳ τοῦ βαρύγδουπου τῆς ἔννοιας «δικαίωμα», φαντάζεται τεράστια ποσά. Θά ἦταν ὑψηλά, δεδομένου ὅτι τά τραγούδια σέ στίχους τοῦ Γκάτσου ἐξακολουθοῦν νά εἶναι παρόντα, ἄν οἱ λεγόμενοι χρῆστες μουσικῆς ἀπέδιδαν κανονικά αὐτό πού ἔχει ὁριστεῖ βάσει νόμων καί εἶναι ἕνα εἶδος ἐνοικίου. Καί τώρα περνᾶμε σέ ἕνα θέμα γιά τό ὁποῖο ἔχω ρωτήσει νομικούς καί ἔχει νομική βάση, ἔχω ρωτήσει οἰκονομολόγους καί ἰσχύει ἀπό οἰκονομική ἄποψη, καί εἶναι τό ἑξῆς: Τό πνευματικό δικαίωμα, τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό ἐνοικίαση πνευματικῆς ἰδιοκτησίας πού λήγει στά ἑβδομήντα χρόνια ἀπό τόν θάνατο τοῦ δημιουργοῦ καί γίνεται κοινό κτῆμα, δέν ἔπρεπε νά φορολογεῖται, ἄν ὄχι εὐμενέστερα, μέ τούς ἴδιους συντελεστές πού φορολογεῖται τό εἰσόδημα ἀπό ἐνοικίαση ἀκίνητης περιουσίας, ἡ ὁποία μπορεῖ νά κληρονομεῖται ἐσαεί ἀπό μεμονωμένα ἄτομα; Σέ ἄλλες χῶρες ἰσχύει ἕνας συντελεστής πλαφόν ἤ, ὅπως στήν Ἀγγλία, ὑπολογίζεται ὁ μέσος ὅρος τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν. Ὅλο αὐτό τό σκέφτηκα ὄχι ἀπό ἀπληστία, πού μπορεῖ νά ὑποθέσει κάποιος κακόπιστος, ἀλλά ἀπό τό ὅτι, γιά νά πληρώσω φόρους καί προκαταβολές φόρων ἀπό περιουσία ἐβδομήντα ἐτῶν, ἀναγκάστηκα νά ξεπουλήσω περιουσία πού ἀνῆκε στήν οἰκογένειά μου γιά πάνω ἀπό ἑκατόν πενῆντα χρόνια. Καί φυσικά τό θέμα αὐτό δέν ἀφορᾶ μόνο δημιουργούς μουσικοῦ ἔργου, ἀλλά καί εἰκαστικούς, συγγραφεῖς, ἐφευρέτες, ἀκόμα καί δημιουργούς λογοτύπων.

> *Γιά νά πληρώσω φόρους καί προκαταβολές φόρων γιά τά πνευματικά δικαιώματα ὡς κληρονόμος τοῦ Νίκου Γκάτσου, ἀναγκάστηκα νά ξεπουλήσω περιουσία πού ἀνῆκε στήν οἰκογένειά μου γιά πάνω ἀπό ἑκατόν πενῆντα χρόνια»*

Καί γιά νά ἐπανέλθω στήν ἐρώτησή σας, ἀπό τό ἔργο τοῦ Νίκου Γκάτσου, δεδομένου ὅτι ὡς ἐπιμελήτρια καταβάλλω προσωπική ἐργασία ἀμισθί, τήν οἰκονομική τήν συμπληρώνει ἡ ἠθική «ἀποζημίωση» καί ἡ ἱκανοποίηση πού εἰσπράττω ὅταν κάποιος πεῖ ἤ γράψει ἕναν καλό λόγο γιά τήν δουλειά μου.

► *Σᾶς τρομάζει ἡ «ἐπέλαση» τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης, ἰδιαίτερα σέ ἐπαγγέλματα μέ πνευματικό ὑπόβαθρο;*

Κοιτᾶχτε, εἶμαι ὑπέρ τῆς ἐξέλιξης, ὅπως εἶμαι καί ὑπέρ τῆς προόδου στήν ἰατρική καί στή γενετική, ἐφ' ὅσον αὐτή κινεῖται σέ ἠθική βάση. Γνωρίζοντας τήν σκληρή πραγματικότητα τῆς ἀναπηρίας, εὔχομαι νά δοῦμε σύντομα νά ἐκλείπουν οἱ γενετικοί παράγοντες σωματικῶν καί ψυχικῶν νόσων. Ὅσο γιά τήν τεχνητή νοημοσύνη, πού ὅπως φαίνεται μπορεῖ νά λύσει ὅλους τούς γρίφους τῆς ἀνθρωπότητας καί νά εἶναι τό πιό χρήσιμο ἐργαλεῖο, μᾶλλον θά ἀργήσει νά συναγωνιστεῖ τήν συνθετική φαντασία τοῦ ἀνθρώπου πού παράγει πνευματικό ἔργο.

► *Τί ἀποτελεῖ σήμερα ἡ ἐργασία γιά ἐσᾶς καί ποῦ βρίσκεται ἡ καρδιά σας; Στόν στίχο, τήν συγγραφή ἤ τήν μετάφραση; Τί ἔχετε πρός ἔκδοση;*

Εἶναι γνωστό ὅτι δέν ἔχω αὐτό πού συνηθίσαμε νά ἀποκαλοῦμε «προσωπική ζωή». Ἡ ἐργασία καταλαμβάνει τόν περισσότερο χρόνο μου, δηλαδή, ἄν δέν ἀποκοιμηθῶ, ἄν δέν λιποθυμήσω ὅπως λέει ὁ γιός μου, πάνω στό πληκτρολόγιο, δέν κλείνω τόν ὑπολογιστή. Φυσικά, ἡ καρδιά μου βρίσκεται στήν ποίηση, καί ἡ ποίηση βρίσκεται καί στούς στίχους πού γράφω καί στά παιδικά βιβλία μου, καί ἀπό ἐδῶ καί μπρός καί στήν μετάφραση ποίησης, ἀφοῦ πῆρα τήν μεγάλη ἀπόφαση νά σταματήσω νά μεταφράζω μυθιστορήματα. Ξέρετε, ἔχουν πολλή χειρωνακτική δουλειά, καί τό σῶμα μου δέν ἀντέχει πιά τόση κακουχία. Ὑπό ἔκδοση, ἐκτός ἀπό τήν ἀνθολογία καί τήν συλλογή πού προανέφερα καί στίς ὁποῖες ἐμπλέκομαι ὡς μεταφράστρια, εἶναι τό πολυβραβευμένο «Ἄν», πού θά κυκλοφορήσει στά ἰσπανικά ἀπό τό Fondode Cultura Económica στήν Μπογκοτά, καί μιά ποιητική συλλογή, ὅταν ἀποφασίσω ὅτι ὁλοκληρώθηκε.

Ἐν τῷ μεταξύ, κάνω καί τήν βιβλιοπώλισσα στό μικρό «ἐξοχικό» καί φιλικό βιβλιοπωλεῖο πού προσπαθεῖ νά στήσει ὁ υἱός στήν Βουλιαγμένη.

► *Τέλος, ἀπό ὅλες τίς μεγάλες προσωπικότητες πού εὐτυχήσατε νά γνωρίσετε πλάι στόν Νῖκο Γκάτσο, ποιά σᾶς σημάδεψε περισσότερο;*

Ἀναμφίβολα, ὁ Μᾶνος Χατζιδάκις.

► *Ἡ τελευταία στιχουργική σας ἔκδοση, «Τά Ἡδονικά», ἦταν σκόπιμο νά περιλαμβάνει 18 ποιητικά τραγούδια, «ὅσα καί τά χρόνια τῆς ἐνηλικίωσης»; Ποιός ὁ συμβολισμός αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς;*

Ἤθελα ἁπλῶς νά ἐκφράσω μέσα ἀπό τά 18 αὐτά τραγούδια ὅτι ὁ ἔρωτας δέν ἔχει νά κάνει μέ ἔμφυλη βία καί σεξουαλική κακοποίηση, καί ὅτι τό πάθος του πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό ἐνήλικη σκέψη, δηλαδή ὡριμη, πού συνεπάγεται τόν σεβασμό, τήν κατανόηση καί τήν ὑπομονή πρός τόν ἑκάστοτε ἐρωτικό σύντροφο, ἀνεξαρτήτως φύλου καί σεξουαλικοῦ προσανατολισμοῦ.

► *Ἡ τελευταία μεταφραστική σας δουλειά εἶναι ἡ ἔκδοση τοῦ ἔργου «Τό ἁλάτι τῆς τρέλας» τοῦ Φρέδυ Γεσσέδ, πού ἐγκαινιάζει καί τήν νέα σειρά «Βάλε τόν ἥλιο σύνορο», τήν ὁποία διευθύνετε στίς ἐκδόσεις «Πατάκη». Ἡ αἰσιοδοξία καί ἡ ἀγωνιστικότητα πού προσπαθεῖ νά «μεταγγίσει» αὐτή ἡ σειρά στίς νεώτερες γενιές φτάνουν γιά νά φτιάζουν ἕναν καλύτερο κόσμο;*

Ὄχι, δέν φτάνουν, ἁπλῶς συμβάλλουν ἀνοίγοντας, ὅπως πιστεύω, ἕνα παράθυρο γιά ὅποιον ἔχει ἀνάγκη νά δεῖ μέσα ἀπό αὐτό τό παράθυρο καί νά τό χρησιμοποιήσει γιά νά ἀνοίξει τά φτερά του καί νά πετάξει.

Ἐδῶ θά σᾶς ἀναφέρω τό παράδειγμα τοῦ νεαροῦ Γκάτσου, ὁ ὁποῖος, μέ τίς ἰδέες πού εἶχε, νόμιζε πώς ἦταν τρελλός, ἀλλά, διαβάζοντας στά γαλλικά τήν «Ναυτία» τοῦ λίγο μεγαλύτερου Σάρτρ, διαπίστωσε ὅτι καί κάποιος ἄλλος ἔβλεπε τόν κόσμο ὅπως τόν ἔβλεπε καί ἐκεῖνος, καί αὐτό τόν παρηγόρησε καί τόν ἐνθάρρυνε νά ἀναζητήσει τόν δικό του δρόμο. Αὐτό συνέβη τό 1938, στά εἴκοσι ἑπτά του, πρίν ἀπό τήν «Ἀμοργό» καί τό «Χάρτινο τό φεγγαράκι». Σήμερα μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι μέ τά τραγούδια του κατάφερε καί ἐκεῖνος νά παρηγορήσει καί νά δώσει θάρρος σέ πολλούς, ἀλλά «αὐτός ὁ κόσμος δέν ἀλλάζει ποτέ» ἤ, γιά ν' ἀλλάξει, «θέλει δουλειά πολλή» καί ἀπό ὅλους μας. ▲▼

ΑΡΧΕΙΟ Α. ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑ